

מכתבי תורת זילים

פרשת בא – מצות פדיון הבן הבכור

התורה ציוותה לפדות כל בן בכור שיצא מרחם אמו, שנאמר "וְהָיָה כִּי יִבְאֵד ה' אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְךָ וּלְאַבְרָהָם וְיִתְּנָה לְךָ: וְהִעֲבַרְתָּ כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לְה' וְכָל פֶּטֶר שֶׁגֵר בְּהֶמְהָ אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזְּכָרִים לְה': וְכָל פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בִּשְׁוֵה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפְּתוּ וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִיזָה תִפְדֶּה: וְהָיָה כִּי יִשְׁאַלְךָ בְּנֶד מִחֹר לֵאמֹר מַה זֹאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנִי ה' מִמִּצְרָיִם מִבֵּית עַבְדִּים: וַיְהִי כִּי הִקְשָׁה פְרַעֲהוּ לְשַׁלְּחֵנוּ וַיַּהַרְגֵהוּ ה' כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד בְּכוֹר בְּהֶמְהָ עַל פֶּן אֲנִי זָבַח לְה' כָּל פֶּטֶר רֶחֶם הַזְּכָרִים וְכָל בְּכוֹר בְּנֵי אֲפֻדָה" (שמות יג, יא – טו). וכן נאמר "כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל בֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לְה' בְּאֶדָם וּבְבִהֶמָה יִהְיֶה לְךָ אֵדָה פְדוּתָהּ אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֶמָה הַטְּמֵאָה תִפְדֶּה: וּפְדוּתוֹ מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְפָּךָ כֶּסֶף חֲמִשָּׁתַּיִם שֶׁקֶל לְה' וְהָיָה לְךָ אֵדָה פְדוּתָהּ אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת זֶה נַעֲשֶׂה לְאַחַר שֶׁעָבְרוּ עַל הַנוֹלָד שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְעַל יְדֵי שֶׁהָאֵב נֹתֵן מִטְּבַעוֹת בְּשׁוּוֵי חֲמִשָּׁה סֻלְעִים לְיַדֵּי הַכֹּהֵן בְּעִבּוֹר בְּנוֹ הַבְּכוֹר (ראה שו"ע יורה דעה סימן שה סעיפים א, ג, יא, יז).

ויש להבין, מדוע יש מצוה על כל אב בישראל לפדות את בנו הבכור אשר יצא מרחם אמו, על ידי נתינת חמשה מטבעות לכהן?

ה' יתברך הציל את בכורי ישראל ממכת הבכורות במצרים

מצרים היו בוטחים במזל טלה ועובדים אותו כאלוה, וזה היה העבודה זרה (האלישיך הקדוש פרשת בא יג, ב ד"ה וענין היותם לו יתברך) **העיקרית במצרים**. לכן הם כיבדו וטיפחו את הטלה הגשמי בארץ כדי לעבוד על ידו את 'מזל טלה' שבשמים (יבעלי ברית אברהם לר' אברהם אזולאי מליכס א' סוף ד"ה ויאמר אליהם). משום כך ה' יתברך רצה להכניע את מזל טלה שהוא 'הבכור' שבכל המזלות ומושל בחודש ניסן שהוא ראש לכל החודשים בשנה, ועשה זאת על ידי שנתן את המכה האחרונה של עשרת המכות בבכורות לבדם, כי הם היו מושפעים ממזל טלה הבכור יותר מאשר שאר מצרים. וזה מה שנאמר על מכת בכורות "וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה וְה' הָפָה כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם מִבְּכֹר פְרַעֲהוּ הַיֹּשֵׁב עַל כֶּסֶא עַד בְּכוֹר הַשֶּׁבִי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֶמְהָ: וַיִּקַּם פְרַעֲהוּ לַלַּיְלָה הוּא וְכָל עַבְדָּיו וְכָל מִצְרָיִם וַתִּהְיֶה צַעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרָיִם כִּי אֵין בַּיַּת אֲשֶׁר אֵין שָׁם מוֹת" (שמות יב, כט – ל) (האלישיך הקדוש פרשת בא יג, ב ד"ה וענין היותם לו יתברך). **ועם הכאתם של הבכורות במצרים, הוריד ה' גם את 'מזל טלה' הבכור ממעלתו** (ישפתי כהן על התורה פרשת בא על הפסוק 'קדש לי כל בכור') (להרחבה על עבודת מצרים לטלה הגשמי ולמזל טלה שבשמים ראה מאמרנו לפרשת בא – 'ביטול העבודה זרה של מצרים').

בשעה שהוכו הבכורות במצרים היו צריכים למות עמהם גם בכורי ישראל, כי גם הם היו עובדי עבודה זרה ועבדו את מזל טלה (האלישיך הקדוש פרשת בא יג, ב ד"ה וענין היותם לו יתברך, 'אלף המגן' על התורה למחבר 'פלא יועץ' פרשת בא ד"ה ויהי כי הקשה פרעה). **ועוד מטרת המכה היתה להכות את הבכורות המצריים** (נאור החמה' על זוהר פרשת בא דף מא ע"ב רע"א מהימנא מהרמ"ק) **שהיו אחוזים ב'קליפה' ולבטלם** (ישפתי כהן על התורה פרשת בא על הפסוק 'קדש לי כל בכור') **לפי שהם היו ראשי ההנהגות, והיות שגם בכורות ישראל היו נאחזים שם בראשות ההנהגה, לכן גם הם היו צריכים להיות מופנים ועל ידי זה תתבטל ההנהגה של 'החיצוניים'** (נאור החמה' על זוהר פרשת בא דף מא ע"ב רע"א מהימנא מהרמ"ק. ראה 'רקנאטי' על התורה פרשת בא ד"ה קדש לי כל בכור). **לכן כדי להציל את בכורי ישראל, הקב"ה קידש אותם ועל ידי כן הוציאתם מתחת כוח טומאת תועבת מצרים אל חלקו, והם ניצלו** (האלישיך הקדוש פרשת בא יג, ב ד"ה וענין היותם לו יתברך) **מהמשחיתים, שנאמר "כי לי כל בכור בגני ישראל באדם ובבהמה ביום הכתי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי אתם לני"** (במדבר ח, יז) (הרמ"ד וואלי פרשת בהעלותך פרק ח ד"ה כי לי כל בכור).

וזו הסיבה שהקב"ה בעצמו עבר בארץ מצרים במכת בכורות (אלף המגן' על התורה למחבר הספר 'פלא יועץ' פרשת בא ד"ה ויהי כי הקשה פרעה) שנאמר "וְעִבְרָתִי בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם בְּלִילָה הַזֶּה וְהִכִּיתִי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֶמְהָ וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרָיִם אֲעֹשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי ה' (שמות יב, יב), "וְעִבְרָתִי בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם" – **אני ולא מלאך, וְהִכִּיתִי כָּל בְּכוֹר** – **אני ולא שרף** (רמב"ן שמות יב, יב). וכן נאמר "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר ה' פְּחַצַּת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרָיִם: וְיָמַת כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם מִבְּכוֹר פְרַעֲהוּ הַיֹּשֵׁב עַד בְּכוֹר הַשֶּׁפְחָה אֲשֶׁר אַחַר הַרְחִיטִים וְכָל בְּכוֹר בְּהֶמְהָ: וְהִיְתָה צַעֲקָה גְדֹלָה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם אֲשֶׁר כָּמְהוּ לֹא נִהְיְתָה וְכָמְהוּ לֹא תִסָּף" (שמות יא, ד – ו), **כי הוצרכה להיות מפלתם דווקא על ידי ה' יתברך כדי שהוא יבדיל בין בכורי ישראל לבכורי מצרים, והתקיים אז הפסוק "אֲשֶׁר פָּסַח עַל בְּתֵי גְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרָיִם בַּגִּנּוּף אֶת מִצְרָיִם וְאֶת בְּתֵינִי הַצִּיל"** (שמות יב, כז) (אלף המגן פרשת בא ד"ה ויהי כי הקשה פרעה).

הס"מ נאחז בבכורות הנולדים לישראל מחמת הצלתם במצרים

הקב"ה הרג במצרים את הבכורות של הסטרא אחרא (זוהר פרשת בא דף מא ע"ב ד"ה אי קדשא בריך הוא) שהם בכורי מצרים. **לכן נעשה לס"מ משִׁטְמָה עם ישראל, והוא שולט על בכורי ישראל יותר מהשאר** (נאור החמה' על הקדמת זוהר דף יד ע"א ד"ה 'פקודא תליסרי' מהר"א, 'זכר דוד' מאמר ג פרק כב דף צ ע"א ד"ה 'והנה הר"ב זהרי חמה' בשם הרב יזהרי חמה') **כי יש לו עֵלְוָה עליהם** (זוהר פרשת בא דף מא ע"ב ד"ה אי קדשא בריך הוא) **מחמת מכת הבכורות שהיתה במצרים** (נאור החמה' על הקדמת זוהר דף יד ע"א ד"ה 'פקודא תליסרי' מהר"א). **והיות שהס"מ (ישפתי כהן על התורה פרשת בא) כתיב כי תשא ד"ה כל בניך תפדה) הוא היצר הרע** (עפ"י 'ילקוט ראובני' פרשת בא פרק יג אות קכח ד"ה קדש לך) **ועליו נאמר "לִפְתַּח חֲטָאת רִבְצָ" (בראשית ד, ז), כלומר שהוא רובץ בפתח רחם האם, לכן כשנפתח הרחם ויוצא הוולד הבכור,**

רוצה הס"מ לקחת אותו לחלקו (ישפתי כהן על התורה) פרשת כי תשא ד"ה כל בניך תפדה) **ולשלוט בו** (ילקוט ראובני פרשת בא פרק יג אות קכח ד"ה יקדש ליי בשם זר זהב, ידברי שלמה לר' שלמה שלם דרוש לפרשת צו דף נז ע"א טור ב ד"ה אמנם אפשר' מהילקוט ראובני בשם הזר זהב).

כוח 'הקליפה' אז חזק בכור כי הוא ראשית אונו של האדם, ונעשה הבכור כמו פירות האילן בשלושת שנות הערלה. ומשום כך אמרו רבותינו ש'יכל בכור שוטה' (ראה גמ' בבא בתרא דף קכו ע"ב ורש"י שם ד"ה בוכרא סכלא). אמנם הבנים שיבואו אחריו אינם אחוזים כל כך בקליפה, כי נחלש כוחה במה שנאחזה כבר בבן הבכור (כתם פו' הקדמת הזוהר דף יד ד"ה וע"ד בפורקנא היא אתיקים, 'אשל אברהם' על טעמי המצות מצוה קמה דף פט ע"ב ד"ה 'ואמר כ"י מר' שמעון לבאי). **וזה כמו שכל דבר ראשון ליצירה יש לס"מ אחיזה בו, כפי שאמרו רבותינו "כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו"** (ראה גמ' סוכה דף נב ע"א בשם ההוא סבא). **לכן בציעת הפת לאחר ברכת המוציא נעשית מהמקום שנאפה בו הלחם יותר, כי שם הקדים אפייתו ויש בו 'אחיזה' לצד האחר, וצריך לברך עליו** (תפארת יהונתן לר' יהונתן אייבשיץ במדבר ג, יג ד"ה כי לי כל בכור) **ועל ידי כן לדחות את 'החיצונים'** (יבן יהוידע' לר' יוסף חיים מחבר יבן איש חי מסכת ברכות פרק ה' ד"ה כלום אשכח) **ולהכניסו תחת כנפי השכינה**. לכן הבכורות של ישראל שהם ראשונים ליצירה יש בהם אחיזה של 'הקליפה'. וזה הטעם שהבכורות חטאו בחטא העגל ובעקבות כך איבדו את הזכות לכהונה, כי יצרם הרע הסיתם עד שכביכול הוכרחו לכך (תפארת יהונתן לר' יהונתן אייבשיץ במדבר ג, יג ד"ה כי לי כל בכור).

מטעם זה כל בן שהוא בכור צריך שמירה יותר משאר הבנים כי יותר מתאחזים בו 'החיצונים'. כעין זה היה ב'ראשית השלל' בעת הכניסה לארץ ישראל, שיהושע החרים את העיר יריחו כדי שלא יכשלו בה ישראל מחמת אחיזת 'החיצונים' באותה הראשית, וכפי שאמר להם **"וְהָיְתָה הָעִיר תְּחִיבָה לְה' רַק רָחֵב הַזֹּנֶה תְּחִיבָה הָיָא וְכָל אֲשֶׁר אֶתָּה בְּבִיטָה כִּי הִחַבְּתָה אֶת הַמְּלֶאכִים אֲשֶׁר שְׁלַחְנָו: וְרַק אֶתְּם שְׁמַרוּ מִן הַחֶרֶם פֶּן תִּפְתָּרִימוּ וְלִקְחֶתֶם מִן הַחֶרֶם וְשָׂמֶתֶם אֶת מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל לְחֶרֶם וְעַכְרָתֶם אוֹתוֹ: וְכָל כֶּסֶף וְזָהָב וְכָל נְחֹשֶׁת וּבְרָזָל קִדֵּשׁ הוּא לְה' אוֹצֵר ה' יְבֹא"** (יהושע ו, יז – טז) ואף על פי כן נכשל בה עכן. וזה הסיבה שכאשר יוסף ראה שאביו שם את ידו הימנית על אפרים הבן הצעיר, הוא אמר לו **"לא כן אָבִי כִּי זֶה הַבְּכֹר שֵׁים יְמִינְךָ עַל רֵאשׁוֹ"** (בראשית מח, יח), **כי מאחר שמנשה היה הבכור על כן הוא צריך שמירה יותר וראוי שיד ימין תהיה על ראשו**. וכן הוא בבהמות שהפטר רחם גם כן קדוש כי צריך לו שמירה על ידי המצוה (יבן יהוידע' על מסכת ברכות פרק ה' ד"ה כלום אשכח).

ובכל שנה ושנה בהתקרב ליל חג הפסח, מתעוררת שוב 'הקליפה' ורבה המְשֻׁטְמָה על הבכורות כמו שהיה אז ביציאת מצרים כאשר הכה ה' כל בכור (זכר דוד' לר' דוד זכות ממודינא מאמר ג פרק כב דף פט ע"א ד"ה יחזות קשה' בשם 'טור ברכת'). והס"מ מעורר חנייתו על הבכורות, שעומדים אז בסכנה. **לכן הבכורות מקדימים לענות נפשם בערב פסח ב'תענית בכורות'** (זכר דוד' מאמר ג פרק כב דף צ ע"א ד"ה נמצינו למדין. ראה שו"ע או"ח סימן תע סעיף א) **ועל ידי כן נחלש חושם וחומרם, ומותש גם כוחה של 'הקליפה' שלא מוסיפה לקום**. ומטעם זה אם הבן הוא קטן ורך בשנים ואינו יכול להתענות, צריך אביו להתענות במקומו כדי שבנו לא ייתפס חלילה בידי 'הקליפה' (זכר דוד' מאמר ג פרק כב דף פט ע"א ד"ה יחזות קשה) **ויבוא לידי סכנה**. **ועל ידי שמתענה האב בצום נפשו הוא מגן על בנו מפני המשטין הצופה לו** (זכר דוד' מאמר ג פרק כב דף צ ע"א ד"ה ויכרח אב על בנים וד"ה נמצינו למדין) **אשר לוחם מחדש נגד הבכור בזמן הזה, אף שיצא מרשותו על ידי הפדיון שעשו לו לאחר שלשים יום**. ויש כוח לאב להגן בכך על בנו הבכור כי יש לו התייחסות לנפש הבן, היות שהבכור לוקח את עיקר הרוח שנותן האב באמו לאחר נישואיהם ושאר הבנים לוקחים רק את הנותר (זכר דוד' מאמר ג פרק כב דף פט ע"א ד"ה יחזות קשה' ועיי"ש עוד. וראה משני"ב או"ח תע סעיף ב, י שהיום נוהגים הבכורות להשתתף בערב פסח בסיום מסכת ולהצטרף לסעודת המסיום).

בפדיון הבן מצילים את הבן מידי הס"מ השולט עליו מעת לידתו

כדי להציל את הבכורות מפני המְשֻׁטְמָה שיש לס"מ עם ישראל, ציוה הקב"ה לעשות 'פדיון הבן' כפי שנאמר "כָּל פֶּטֶר רָחֵם לְכָל בְּשָׂר אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לְה' בְּאֲדָם וּבְבִהֵמָה יִהְיֶה לָךְ אֵדָּה תִּפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה: וּפְדוּיָו מִן הַדָּשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף חֲמִשָּׁת שֵׁקֶלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֶּרָה הוּא" (במדבר יח, טו – טז) (אור החמה' על הקדמת הזוהר דף יד ע"א ד"ה 'פקודא תליסר' מהרא"ג) **וזה נעשה שלשים יום לאחר לידת הבן הבכור כי אז כבר מתיישבת ומתחזקת הנפש בגופו של הבן** (כתם פו' לר' שמעון לבאי מחבר הפיוט 'בר יוחאי' על הקדמת הזוהר דף יד ד"ה ומן יומא דאתת נפשא, 'זכר דוד' לר' דוד זכות ממודינא מאמר ג פרק כב דף צ ע"א ד"ה 'נמצאנו למדים' בשם 'כתם פו', 'אשל אברהם' לר' אברהם טוביאינה על טעמי המצוות מצוה קמה דף פט ע"א ד"ה ידע שבמצות' בשם 'כתם פו'), **ועל ידי הפדיון הוא נפדה מידי הסטרא אחרא** (מעבר יבקי' בחלק שפתי רננות פרק כב ד"ה וכן הכהנים, עפ"י 'סנסן ליאירי' להחיד"א בתפילה זו לפדיון הבן, 'שם משמואל' לר' שמואל בורנשטיין מסוכטשוב פרק ויקהל שנת תרעט דף שיד טור ב ד"ה 'ולפי האמורי' בשם חכמי האמת) **המתגבר על בטן האם שנושאת את בנה הבכור** (מעבר יבקי' לר' אהרן ברכיה מודינא בחלק שפתי רננות פרק כב ד"ה וכן הכהנים), **ואין לו עוד עיָלה על הבן הבכור הזה כלל** (זוהר פרשת בא דף מא ע"ב ד"ה 'אי קדשא בריך הוא' רעיא מהימנא).

כל זה נעשה על ידי מסירת השקלים לכהן איש החסד שדרכו מתקיים ציווי ה' "וְהִעֲבַרְתָּ כָּל פֶּטֶר רָחֵם לְה' וְכָל פֶּטֶר שֶׁגֶר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ הַזְּכָרִים לְה': וְכָל פֶּטֶר חֶמֶר תִּפְדֶּה בְּשֶׁה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וְעֲרַפְתּוּ וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִיטָה תִּפְדֶּה" (שמות יג, יב – טו) (מעבר יבקי' בחלק שפתי רננות פרק כב ד"ה וכן הכהנים, 'שם משמואל' פרק ויקהל שנת תרעט דף שיד טור ב ד"ה 'ולפי האמורי' בשם חכמי האמת). **וכך על ידי מצות 'פדיון הבן' הבן הבכור נפדה פעמיים שנאמר "אֵדָּה תִּפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם"** (במדבר יח, טו), **"פְּדָה" – מִיד הַכֹּהֵן, "תִּפְדָּה" – מִיד הַסְטְרָא אַחְרָא** (הרמ"ד וואלי תלמיד חבר לרמח"ל במדבר יח על הפסוק 'כל פטר רחם'). מטעם זה נהגו לחלק שום בעת מצות פדיון הבן. כי כוחו של ריח השום להבריח את 'החיצונים', כמו שנהגו בכמה מקומות לזרוק שום על גבי הקברות בבית העלמין כדי לסלק משם את 'החיצונים' השורים שם. וכאשר עושים את מצות פדיון הבן אז משתחרר הילד מהסטרא אחרא ששולט עליו – וחלוקת השום בין האנשים רומזת על זה (ילקוטי פנחס' לר' פנחס זעליג הכהן שווארטץ דף קו בהערה בסופו ד"ה עיי' המנהג לחלק שום).

בכורי ישראל ניצלו ממדת הדין של מכת בכורות, ולכן צריך לפדות את הבן (מאה שערים' על טעמי המצוות המיוחס לרקנטאי שער ארבע וארבעים ד"ה ועל דרך האמת) **בחמשה סלעים כנגד מכת בכורות שנעשתה 'בידו' של הקב"ה שהן חמש אצבעות** (אור החמה' על הקדמת הזוהר דף יד ע"א ד"ה 'פקודא תליסר' מהרא"ג) **וכן**

כנגד החלקים 'נפש' 'רוח' 'נשמה' 'חיה' ו'יחידה' של הברך אשר נפדים (יסוד מערבי לר' רפאל אוחנא בחלק תיקוני החטא ד"ה והנה בעניינות). **ואז אותם חמשה סלעים נעשים כופר בעבורו** (מאה שערים) על טעמי המצוות שער ארבע וארבעים ד"ה ועל דרך האמת) **ונטרה הבכור מזוהמתו ואדמימותו, ויוצא משליטת היצר הרע'** (נדברי שלמה לר' שלמה שלם דרוש לפרשת צו דף נו ע"א טור ב ד"ה אמנם אפשר, עפ"י ילקוט ראובני פרשת בא פרק יג, ב ד"ה 'קדש לי כל בכור' בשם זר הב"י) **שהוא הסטרא אחרא, אשר לא יכול לשלוט עליו עוד** (אור החמה) על הקדמת הזוהר דף יד ע"א ד"ה 'פקודת תליסר' מהרא"ג, כתם פז' על הקדמת הזוהר דף יד ד"ה חד דחיים וחד דמותא, יזכר דוד' מאמר ג פרק כב דף צ ע"א ד"ה נמצאנו למדים, יש משמואל' פרשת וישב וישבת חנוכה שנת תרע"ט דף ק"ח טור ב ד"ה שם במדרש). **לכן יש נוהגים לא לעשות את הפדיון בלילה שאז האב עובר כביכול על "לא תתקדם שור פדיון" (דברים כה, ז), כי זה זמן גבולם של 'המקטרגים' שהוא פודה את הילד מהם. וכמו שאין נותנים לכתחילה צדקה בלילה** (ישו"ת התעוררות לתשובה לר' שמעון סופר בנו של הכתב סופר חלק א סימן קו. והוא מנהג האשכנזים, אך מנהג הספרדים להקל בזה ולפדות בלילה).

צריך להיזהר שלא לאחר את פדיון הברך יותר משלשים יום, כפי שנרמז בסמיכות התיבות בפסוק **"מִלְאָתְךָ וְדַמְעָתְךָ לֹא תֵאָחֵר בְּכֹר בְּנִיךָ וְתִתֵּן לִי"** (שמות כב, כח) (ורבינו אפרים על התורה פרשת משפטים כב, כח ד"ה לא תאחר. ראה שו"ע יו"ד סימן שה, יא), **כי כל זמן שלא פודים אותו מורידים אותו מקדושתו והוא נכנס בחלק הסטרא אחרא שמושך אותו אצלו, כי הוא חלקו** (עפ"י 'מצודת דוד' להרדב"י על טעמי המצוות מצוה ערו ד"ה לערוף פטר חמור). **וכמו שהיה מעשה ברב ושמואל ורב אסי שהגיעו לפדיון הברך והתעכבו מלפדותו, ובינתיים בא חתול וקטע את ידו של התינוק (גמ' בבא קמא דף פ ע"ב עיי"ש). ואם לא פודים את הבכור כלל, אזי הוא פגום, ונקרא 'בכור שוטה' ו'בכור שטן'. והלילי' אשת השטן מושכת אותו אצלה שהוא חלקה, ולעולם אין הוא מתברך שכבר שלטה בו עינה הרעה** (מצודת דוד' להרדב"י על טעמי המצוות מצוה ערו ד"ה לערוף פטר חמור). **ועל כך אמר ה' בסמיכות "כל בכור בְּנִיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא יֵרָא וְלֹא יֵרָא פְּנֵי רִיקָם"** (שמות לד, ט) **כלומר שה' אמר "תפדה את בנך! אחרת יימצא כי לריק נראית ופתחתי את רחמי של האשה" משום שייקח אותו ה"ס"מ לחלקו** (שפתי כהן על התורה' פרשת כי תשא על הפסוק 'כל בכור בנך תפדה'. וכתב שם שמעון זה הביא רבינו בחיי' בשמות לד, כ שמי שלא נפדה לא רואה פני שכינה ולא יזכה לראות את בנין בית המקדש).

סעודת פדיון הברך היא על ההצלה מידי ה'ס"מ ומעלתה גדולה

בשעת מצות פדיון הברך האב לעשות סעודה (ראה רמ"א על שו"ע יו"ד סימן שה, ט) **על כך שנפדה נפשו של הברך מידי 'הסטרא אחרא' והוא ניצל ממנו** (מקור חיים) לר' חיים הכהן תלמיד מהר"ח"ו על הלכות חול המועד סימן תקמו אות ד). **לכן מצות 'פדיון הברך' נקראת 'ישוע הברך'** (ראה מעשה בגמ' בבא קמא דף פ ע"א רש"י ד"ה ישוע הברך וטוסי' שם ד"ה 'לבי ישוע הברך' בשם הערוך) **שהוא לשון פורקן** (רש"י גמ' בבא קמא דף פ ע"א ד"ה ישוע הברך) **כי ניושע ה'ג' על ידי המצוה הזאת ויכול להאריך חיים. ועושים סעודה במצוה זו** (חקי חיים) לר' יעקב סופר מחבר 'כף החיים' דרוש ז לפדיון סוף ד"ה (ונמצא) **על שנמלט הברך מהסטרא אחרא, כפי שעושים סעודה בכל פעם שזוכה האדם להסיר מעליו את בחינת הרע. בדומה לזה ראוי לאדם לעשות סעודה גם בשעת ברית המילה על שמוסרת מהתינוק 'הקְרָה' השייכת לסטרא אחרא. וכן יהיה לעתיד לבוא כאשר יגדל המספד בירושלים על היצר הרע שייחרג, ואחר כך הקב"ה יעשה סעודה גדולה לכל הצדיקים** (מקור חיים) לר' חיים הכהן תלמידו של מהר"ח"ו בחלק או"ח על הלכות חול המועד סימן תקמו אות ד).

ישמח האב ויודה מאוד לה' יתברך על שזיכה אותו במצות פדיון הברך, ובשעת הפדיון עצמו יכניס בלבו שמחה עצומה ביותר ויתן את חמשת הסלעים לכהן ויאמר **"הנה לך חמשה סלעים בעד פדיון בני בכורי כאשר צוני הבורא יתברך ויתעלה!"** או בנוסח דומה. ויברך ברכת 'שהחיינו' בשמחה עצומה עד מאוד, על שזכה לקיום מצות עשה זו (יסוד ושורש העבודה' בחלק פדיון הברך ד"ה ונוסף גם הוא על האב). ויזכור אז האב את הנסים והנפלאות שנעשו לעם ישראל בשעת יציאת מצרים, וכמה גדולה מצוה זו שכביכול הקב"ה בעצמו ירד למצרים והרג בכוריהם ועשה שפטים באלהיהם ולכל בני ישראל היה שמחה בבתיהם (חקי חיים) לר' יעקב סופר מחבר 'כף החיים' דרוש ז לפדיון סוף ד"ה (ומה שהניח). **ואז על ידי השמחה שעושה אבי הברך בשמחת המצוה מופיע 'אור כי טוב' על הסעודה וכל מי שאוכל ונהנה מסעודה זו זוכה לאותו האור הגדול** (פרי צדיק) לר' צדוק הכהן מלובלין במאמר לסעודת פדיון הברך דף כט ע"א טור א ד"ה ושמעתי בשם).

יש קבלה איש מפי איש עד האר"י ז"ל שמי שנמצא בבית בשעה שנעשה שם פדיון הברך נחשב לו כאלו התענה פ"ד תעניות (נדבר שמואל' לר' שמואל עמאר מרבני מקנס בחלק יו"ד דף ב ע"ב ד"ה 'העיד לי החכם' כפי שקיבל מרבתי איש מפי איש עד האר"י הקדוש), **שהוא תיקון לפגם הברית** (פרי צדיק) במאמר לסעודת פדיון הברך דף כט ע"א טור א ד"ה 'ושמעתי בשם' בשם רבותי. **ובפרט בימי השובבי"ם יש תיקון גדול לכל הנמצאים שם** (נדבר שמואל' לר' שמואל עמאר מרבני מקנס בחלק יו"ד דף ב ע"ב ד"ה 'העיד לי החכם' כפי שקיבל מרבתי). **ומעלה זו היא גם בסעודת פדיון הברך, שהמכוון בה יכול לתקן על ידה מה שמתקנים על ידי פ"ד תעניות** (פרי צדיק) במאמר לסעודת פדיון הברך דף כט ע"א טור א ד"ה 'ושמעתי בשם' בשם רבותי. **ראה טעמי המנהגים ומקורי הדינים' עניני פדיון בכור סימן תתקל"א) ובפרט אם הפדיון חל בחודש שבט, כי חודש זה נוצר בראשית הבריאה באות צ' והוא כנגד התיבה 'צדיק' הגדוד מן התאוה** (פרי צדיק) במאמר לסעודת פדיון הברך דף כט ע"א טור א ד"ה 'ושמעתי בשם'. **והרמז על תועלת המצוה היא בפסוק היחיד בתורה שבו מופיעה התיבה 'פְּדִיּוֹם' והוא "וַיִּקַּח מִשָּׁה אֶת כֶּסֶף הַפְּדִיּוֹם" (במדבר ג, מט) כאשר התיבה "פְּדִיּוֹם" נחלקת ל"פד-יוס" לרמזו על פדיון הברך שנותנים בו "כֶּסֶף" לכהן וההשתתפות בו מועילה כמו 'פ"ד ימים' של תענית (נדבר שמואל' מרבני מקנס בחלק יו"ד דף ב ע"ב ד"ה 'העיד לי החכם' בהערה, 'שם משמעון' לר' שמעון פולאק בחלק יורה דעה סימן כט עיי"ש עוד דברים נפלאים). **ועוד שלפעמים האות מ' ונ' מתחלפות, ולכן התיבה "פְּדִיּוֹם" נקראת כמו 'פְּדִיּוֹן' (עפ"י 'אבן עזרא' במדבר ג, מט והביא שם דונגא מהתורה את השם 'גרשון' שבדברי הימים א' ו, א הוא נקרא 'גרשון').****

והטעם ששמיעת הברכה על פדיון הברך וטעימת הסעודה נחשבת תיקון לפגם הברית, הוא משום שכשאדם פוגם בברית אזי הלילי' אשת השטן לוקחת לחלקה את אותן הנשמות שהוא הוציא לבטלה בחטאו. **ומכוח שכבר נדבקה הלילי' באדם על שפגם בברית, הרי היא חלילה עלולה גם לפגוע בבנים הקטנים שלו כי היא ממונה על מיתת הקטנים. וזה הוא מה שחלילה יימצא לפעמים ילד מת אצל אמו או כשהוא מוטל בעריסה** (יסוד מערבי לר' רפאל אוחנא מחבר ספר 'מראה הילדים' בחלק העונשים אות ד עפ"י הזוהר שהלילי' ממונה על מיתת הילדים). **אך לעומת כן מצות פדיון הברך היא סגולה להחיות את הברך הבכור, לכן הכהן שואל את אבי הברך "בְּמַאי פְּעִיתָ סְפִי?" שפירושו "מה הוא רוצה יותר?" האם הוא חפץ בבנו בכורו שיחיה ואז ייתן חמשה סלעים, או הוא חפץ בחמשה סלעים ואז אינו חפץ בבנו בכורו שיחיה. וכך נמצא שפדיון הברך גורם שיחיה הברך, וזה היפך מחטא פגם הברית הגורם מיתה לבנים הקטנים, ומשום כך הפדיון הוא תיקון לפגם הברית וכאילו התענו פ"ד תעניות** (יסוד מערבי בחלק תיקוני החטא ד"ה יבאופן אחר פירשתי ועיי"ש טעמים נוספים).

בן בכור שנפדה כדין יינצל ממלאך המוות ויאריך ימים ושנים

על ידי מעשה 'פדיון הבן' מוציאים את הבן הבכור מצד המוות ומקרבים אותו אל החיים (יכתס פז' על הקדמת הזוהר דף יד ד"ה ומן יומא דאתת נפשא), **לכן זה נקרא פדיון משום שעל ידי חמשה סלעים האב פודה אותו מהמוות ממש** (יאור החמה' על הקדמת הזוהר דף יד ע"א ד"ה 'פקודא תליסרי מהראיג', יזכר דוד' מאמר ג פרק כב דף צ ע"א ד"ה 'ונהה הרי"ב זיהי חמה' בשם 'יאור החמה'. ראה 'אברהם זקן' לר' אברהם פלאגי בני שו"ר חיים פלאגי מערכת פא אות א) **וקושר אותו אל החיים. ויש שני מלאכים ממונים המלווים את האדם, אחד מלאך הממונה לחיים ואחד מלאך הממונה למוות, וכאשר האב עושה את מצות 'פדיון הבן' לבנו הבכור הוא פודה אותו מידי של המלאך הממונה על המוות שלא יוכל לשלוט עליו, והוא עוזב אותו ולא אחז יותר בבן שנפדה. ועוד על ידי מצות פדיון הבן נעשה קיום וחוזק למלאך הממונה על החיים שנלווה לבנו הבכור, וכיון שכנגד זה נחלש כוחו של המלאך הממונה על מוות – לכן נמצא שעל ידי כך האב קונה לבנו 'חיים' (הקדמת הזוהר דף יד ע"א ד"ה 'פקודא תליסרי') ומתארכים חייו. וזה בתנאי שהמצוה נעשתה בשלימות (חקי חיים' דרוש ז' לפדיון הבן סוף ד"ה נמצא שכי"כ גדלה) (להרחבה על שני המלאכים הממונים המלווים את האדם ראה מאמרנו לפרשת וילך – יצר הטוב ויצר הרע).**

ומסורת בידינו מפי זקנים שקיבלו מהקדמונים, כי איש אשר יקיים את מצות פדיון בנו הבכור כדין, וייתן חמשה סלעים לכהן בשמחה כך שהם יהיו לכהן לגמרי ולא יחזיר לו הכהן שום דבר בשום אופן – יהיה בטוח שהילד יחיה וינצל מפגעי חוליי הילדים ויגדל ויהיה לאיש (מדבר קדמות' להחיד"א מערכת פ אות י, 'אורות אלי' לר' אליעזר פאפו בליקוטי מהחיד"א דף נו ע"א ד"ה פדיון הבן, 'זכר דוד' מאמר ג פרק כב דף צ ע"א ד"ה 'יכרחם אב על בני' בשם 'מדבר קדמות' וכתב שהמסורת שבידו נסמכה על המובא בהקדמת הזוהר דף יד ע"א לעיל, 'אברהם זכור' לר' אברהם פלאגי מערכת פא אות ב בשם 'מדבר קדמות', לפי שהחמשה סלעים נעשים תחת הבן, זה חילוף זה, הסלעים יוצאים לכהן ואילו הבן נכנס לחיים לתורה וליראת שמים (עפ"י שו"ת הרשב"א סימן ה). וזהו שכרו של האב בעולם הזה על שפדה את בנו הבכור. לכן יפדה על ידי הכהן היותר מיוחס ויירא ה', על מנת שהמצוה תתקיים כתקנה (חקי חיים' דרוש ז' לפדיון הבן סוף ד"ה ושכרו בעוה"ז) (אמר המחבר: כך היה בי מעשה, שפדתי בשמחה את בני בכורי לאחר שלושים יום ללידתו לכהן מיוחס תלמיד חכם, ונתתי לו במתנה גמורה חמשה סלעים שקניתי בכסף מלא, וביקשתי שלא יחזיר לי כלום. וכשהיה בני בכורי בגיל חמש שנים הוא חלה במחלה' הקשה והייתי בטוח שיתקיימו דברי רבותינו והוא יינצל ויחיה. וכך אכן היה, שהוא הלך והחלים באורח פלא וכעבור מספר חודשים של טיפולים כימותרפיים הבריא לחלוטין. ובחלוף עוד מספר שנים גדל ונהיה לאיש' בהגיעו לגיל תורה ומצוות, ברוב רחמי וחסדי של ה' יתברך).

ה' ציוה לעשות פדיון לבכורי ישראל כדי לפדותם מצד המוות 'מכת בכורות' ולהכניסם לחיים (יאברהם זכור' לר' אברהם פלאגי מערכת פא אות ב) **לכן נאמרה לשון כפולה "אֵךְ פְּדָה תִּפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם"** (במדבר יח, טו) שלבד מה שפודה מה' יתברך הוא פודה גם ממלאך המוות (יתשובות הגאונים' שערי תשובה מז בשאלה על סדר פדיון הבן). רק צריך האב להקפיד לתת את סכום הכסף בדקדוק ועל ידי חמשה מטבעות כסף, ולתת במתנה גמורה בלי להקפיד על המעות. **ויקיים האב את המצוה בלי פקפוק כי הוא מסוגל מאוד לבן הנוולד שיחיה חיים ארוכים** (ירוח חיים' לר' חיים פלאגי בחלק יורה דעה סימן שה אות ב). **לכן בעל נפש יחוש על עצמו וייתן את החמשה סלעים לכהן במתנה גמורה שלא על מנת שיחזיר לו** (הרמ"ד וואלי שמות יג פרשת בא על הפסוק 'וכל בכור אדם בבניך תפדה') **ויהיה בטוח בה' יתברך שהוא ימלא לו כפלי כפלים** (ייסוד ושו"ת העבודה' בחלק פדיון הבן ד"ה אחי ורעיי). ואף אם הכהן ירצה להחזירם לו לא יקבלם מידו, ובכך ישמור את המצוה כראוי ויתבטלו כל הקטרוגים, וישמח בבנו הפדוי באמת ולא בדרך של רמאות. **כי כאשר הכהן מחזיר את הכסף לאב קופץ שוב הס"מ להיאחזו בבן, וזה גורם שחלילה האב לא יראה סימן ברכה בבכורו כל ימי חייו** (הרמ"ד וואלי שמות פרק יג פרשת בא על הפסוק 'וכל בכור אדם בבניך תפדה').

והיה מעשה בבחור אחד שנטה למות והיה צועק **"תפדוני! תפדוני!"** ואמרו לחכם אחד מה שהוא אומר. אז ענה להם החכם **"שמא הוא בכור?"** אמרו **"כן"**. אז ענה **"תפדוהו והוא יחיה"**. וכך היה שנתנו לכהן חמשה סלעים בעבור פדיונו, ואותו בחור חי עוד עשרים וחמש שנה אחרי אותו המעשה (ספר חסידים' סימן שלד). **ובוודאי שאביו של הבחור עשה לו פדיון בזמן לאחר שלושים יום ללידתו, אלא שלא עשה לו כראוי ולכן בא לידי סכנת מיתה**. לכן צריך להיזהר הרבה בפדיון הבן לעשותו כראוי בלי שום חשש, ולתת לכהן חמשה סלעים במתנה גמורה ולא לחזור ולקבלם במתנה מן הכהן, כדי שזה יועיל להחיות את הילד (כף חיים' לר' יעקב סופר בחלק יורה דעה סימן קטו ס"ק קלט). ומטעם זה הגאון ר' אליהו מוילנא שהיה בכור עשה מעשה בעצמו ולאחר שכבר היה גדול בשנים הוא נתן לכהן שווי חמשה סלעים בעבור פדיון עצמו בנתינה של ממש כדי שלא יחזיר לו. ועשה כך משום שאחר לידתו אביו פדה אותו כמנהג העולם בדרך שהכהן מחזיר אחר כך את כסף הפדיון אל האב (ישערי רחמים' לר' אברהם קאנצלבורגן סימן קסא כפי שהביא עדות על הגר"א).

וכן היה מעשה גם בעיר איזמיר שבטורקיה, באדם אחד שהיה בכור וכבר עברו רוב שנותיו, והוא חלה בחולי כבד מאד עד שכמעט היה מסוכן למות והתיאשו הרופאים ממנו. וכשנכנס ר' חיים פלאגי לבקרו בא בדעתו שמא בקטנותו לא עשו לו פדיון חמשה סלעים כהוגן. אז אמר לו ר' חיים פלאגי שהוא רוצה לפדותו על ידי כהן אחד בעד חמשה סלעים. ותכף האדם הודה לדבריו ונתן בידו חמשה סלעים לתת לכהן תלמיד חכם שהיה לפניו. ואחר שנתנו את הסלעים תכף ומיד התרפא אותו האדם ועמד מחוליו וחי עוד עשרים שנה. וזה לפי שהמצוה הזאת מארכת ימים ושנות חיים (ירוח חיים' לר' חיים פלאגי בחלק יורה דעה סימן שה אות ב כפי שהעיד על מעשה שהיה עמו. וראה בספר 'מראה הילדים' מערכת פ אות ב ערך פדיון הבן שהביא אותו מעשה בנינו קל. וראה מעשה מופלא נוסף שהיה עם בעל 'קול אריה' בליקוטי פנחס' לר' פנחס זעליג הכהן שווארטץ דף צו בסוף טור ב) **ומכאן ילמד כל אדם מוסר השכל להיזהר הרבה במצות פדיון הבן ולפדות את בנו כמצוותו, למען יאריך ימיו בטוב ושנותיו בנעימים** (סגולות ישראל מערכת פ אות ב ד"ה 'פדיון הבן' בשם ספר 'יחאח נפשנו') **אמן**.

העלון גם לעילוי נשמות: יחחק בן רבקה ז"ל הרב יצחק שלמה בן שרה זצ"ל ת.נ.צ.ב.ה.	העלון גם לעילוי נשמות: מאיר בן משה ז"ל, יונה בן שמואל ז"ל, בריטה בתיה בת מאיר ז"ל, חיים בן לייב ז"ל, מרים בת שמואל ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.	העלון גם לעילוי נשמות: שרה סילבי בת עזיזה ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.	העלון גם לעילוי נשמות: ציונה שושנה בת חנה במון היי אליהו בן גזבר היי שה ברחמי ושלח להם רפואה שלמה ת.נ.צ.ב.ה.	העלון גם לעילוי נשמות: ארהרן בן עזיזה ז"ל ארלט עליה בת פורטון מסעודה ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.	העלון גם לעילוי נשמות: רחל בת גרשון הנולדת משרה אשת דוד ז"ל לביע' א' שבט תשס"ט ת.נ.צ.ב.ה.	העלון גם לעילוי נשמות: ג'נט ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.	העלון גם להנצחת יהודית בת ורדה רוזיטה ובכל משפחתה ניתן להקדיש את העלון לרפואה או לעילוי נשמות בט"ל 052-7675933. וכן ניתן לשלוח הערות, הארות ולקבל את העלון במייל lora.haim@gmail.com
--	--	--	---	--	--	--	---